

מסורת הש"ס
 א. בי"ב ט"ב, סנהדרין ל"ב, פ"ב.
 ב. בי"ב ט"ב, סנהדרין ל"ב, וראה נדה נ"ב, וראה ירושלמי כתובות פ"ב ה"ד. שם סוטה פ"א ה"א. סנהדרין פ"ג ה"ט. שם שבועות פ"ד ה"א.
 ג. ראה ירושלמי ב"ק פ"ו ה"ד.

גרסות

שרבי עקיבא חולק יש בכתי"י: שרבי עקיבא חולק. אחד בגבה... אחד בכריסה יש בכתי"י ועוד: אחת בגבה... אחת בכריסה. קטנה היא... קטנה היא יש בכתי"י ועוד: אכתי קטנה היא... אכתי קטנה היא. עקוץ לך תאינה מתאינתי ותיקני יש בכתי"י: עקוץ תאינה זו ותקנה.

החיים

אחד בגבה ואחד בכריסה מאחר ששתי השערות הן שערות הערוה מובן כי "גבה" ו"כריסה" אין פירושם כמשמעם, אלא הם ביטויים (של לשון נקיה) לאיזורים שונים בקירבת מקום הערוה. אפשר גם כי הכוונה היא לעדים שראו מצדי גוף שונים.

חלפתא, אמר לו שאלה זו: הרי אדם שירד לשדה חבירו שאכלה (נהנה מפירות אותה חלקת אדמה) שנה ראשונה בפני שנים המעידים על כך, שנה שניה בפני שנים אחרים, שנה שלישית בפני שנים אחרים, מהו? האם נאמר שהעדויות מצטרפות, ואם כן יש עדות על חזקה בקרקע, שהיא באכילת שלוש שנים, והרי היא שלו או לא? אמר לו: הרי זו חזקה. אמר לו החכם השני: אף אני אומר כן, אלא שר' עקיבא חולק בדבר, שהיה ר' עקיבא אומר: העדים צריכים להעיד על דבר שלם ולא חצי דבר. ואין זה כמשנתנו! אמר אביי: אפילו תימא [תאמר] שמשנתנו כשיטת ר' עקיבא, מי [האם] לא מודה ר' עקיבא בשנים שמעידים ואומרים: קידש איש פלוני אשה פלונית ושנים אחרים אומרים: בעל אותה, ונקבע לה בכך דין מיוחד, דאף על גב [שאף על פי] שעדי ביאה צריכי [צריכים] לעדי קדושין, לפי שללא עדי קדושין אין משמעות הלכתית לבעילה זו. מכל מקום כיון שעדי קדושין לא צריכי [צריכים] לעדי ביאה, אלא מעידים הם על דבר שיש לו משמעות הלכתית לעצמו, הרי עדות זו של עדי ביאה דבר שלם קרינא ביה [קוראים] אנו אותן]. הכא נמי [כאן] בענין גניבה וטביחה או מכירה גם כן [אף על גב [אף על פי] שעדי טביחה צריכי [צריכים] לעדי גניבה כדי שתהא זו עדות המחייבת תשלומי ארבעה וחמישה, אולם כיון שעדי גניבה לא צריכי [צריכים] לעדי טביחה ועדותם בלבד מחייבת אותו, דבר שלם של עדות קרינא ביה [קוראים] אנו אותן].

חלפתא, אמר לו: הרי שפאכלה שנה ראשונה בפני שנים, שנה שנייה בפני שנים, שנה שלישית בפני שנים, מהו? אמר לו: הרי זו חזקה; אמר לו: אף אני אומר כן, אלא שרבי עקיבא חולק בדבר, שהיה רבי עקיבא אומר: "דבר" – ולא חצי דבר! אמר אביי: אפילו תימא רבי עקיבא, מי לא מודה רבי עקיבא בשנים אומרים קידש ושנים אומרים בעל, דאף על גב דעדי ביאה צריכי לעדי קדושין, כיון דעדי קדושין לא צריכי לעדי ביאה – קרינא ביה? הכא נמי, אף על גב דעדי טביחה צריכי לעדי גניבה, כיון דעדי גניבה לא צריכי לעדי טביחה – "דבר" קרינא ביה. ורפנן, האי "דבר" ולא חצי דבר, למעוטי מאי? למעוטי: אַחַד אֶחָד אֶחָד בְּגִבָּהּ, וְאֶחָד אֶחָד בְּכַרְסֵיהּ. – האי חצי דבר וחצי עדות הוא! אלא למעוטי: שנים אומרים אַחַד בְּגִבָּהּ וְשָׁנַיִם אֶחָד בְּכַרְסֵיהּ; הַנִּי אֶמְרֵי קִטְנָה הִיא, וְהַנִּי אֶמְרֵי קִטְנָה הִיא.

תוספות

דאף על גב דעדי ביאה צריכי לעדי קדושין – פירוש: כל זמן שלא הוחזקה באשת איש.

למעוטי שנים אומרים אחד בגבה כו' – ולא דמי לשנה ראשונה בפני שנים כו', דהתם ראו כל מה שהיו יכולין לראות באותה שנה. ורב אלפס פירש: משום דהתם מהני סהדותיהו לענין פירות שאכל בשנה ראשונה, שחייב לשלם אם לא ימצא יותר עדים. וטעם ראשון נראה לרבינו יצחק עיקרו. דתנן בפרק "התקבל" (גיטין ע"ג), האשה שאמרה "התקבל לי גיטי" צריכה שתי כיתי עדים, שנים שיאמרו "בפנינו אמרה", ושנים שיאמרו "בפנינו קבל וקרע". אלמא לא חשיב כי האי גוונא חצי דבר אף על גב דצריכי אלו לאלו. דאפילו למאן דאמר שליש נאמן כשגט בידו ולא צריכי עדי אמירה לעדי קבלה, מכל מקום כיון שצריך שנראה הגט בידו – חצי דבר הוא. אלא על כרחך משום שכל כת רואה כל מה שיכולה [לראות] באותה שעה, ואתיא מתניתין [דגיטין] כרבנן.

באומר לו עקוץ תאינה מתאינתי כו' – ואם תאמר: והיכי דמי? אי דקיימא גניבה בחצירו של לוקח בשעת עקיצה, מאי פריך עלה: וכיון דאי קתבע ליה כו' מכירה נמי לא הוי מכירה? נהי דמחייב בנפשו, מכל מקום קנייה ליה חצירו ללוקח! ואלא דליתא בחצירו של לוקח, דל חיוב שבת מהכא – לאו מכירה היא, דהא קיימא לן כרב נחמן דאמר פירות לא עבדי חליפין! ומיהו לפירוש רבינו תם נחא, דמפרש דהא דפירי לא עבדי חליפין היינו בתורת קנין סודר, שמחזיר לו הסודר ולא יחייב לו אלא לקנין בעלמא, אבל במכוין להקנות זה תחת זה שוה בשוה בתורת דמים – קני. ואומר רבינו יצחק: דהכא לא דייק אלא אלשונו מכר, דאפילו קאי בחצר הלוקח, כיון דלא אמר "זיל שלים" – אין זו מכירה אלא מתנה. ואף על גב דבתשלומי ארבעה וחמשה מתחייב על המתנה כמו על המכר כדאמרין לקמן, מכל מקום "גנב ומכר בשבת" קתני, ואין זו מכירה, וכך לן "עקוץ תאינה מתאינתי" כמו "עקוץ תאינה מתאינתי".

ולכן מתקבלת עדות זו. ושואלים: ורבנן [וחכמים] החולקים על ר' עקיבא, האי [הא] כותב זה? ומפרשים: למעוטי [למעט] צירוף עדויות על סימני בגרות אצל נערה, שהם שתי שערות, מקרה שעד אחד אומר שראה שיער אחד בגבה של נערה שהוא חצי סימן בגרות, ואחד אומר שראה שיער אחד בכריסה, שהם למדים מן הכתוב שאין זו עדות היכולה להצטרף. ותוהים: האי [זה] אין צורך למעט, שהרי חצי דבר וחצי עדות הוא, שהרי כל אחד מהם [שהוא "חצי עדות"] אינו מעיד על שתי שערות, שהן סימן בגרות, אלא על שעה אחת [שהוא "חצי דבר"]! אלא יש לדחות הסבר זה ולומר כי לשיטת חכמים בא הכתוב למעוטי [למעט] מקרה כזה: שנים אומרים שראו שיער אחד בגבה, ושנים אומרים שראו שיער אחד בכריסה. שאף שיש כאן עדות שני עדים, מכל מקום הני אמרי [אלו] אומרים קטנה היא שהרי ראו רק שעה אחת, והני אמרי [ואלו] אומרים קטנה היא. וכיון שאין עדים המעידים שהיא גדולה, שיש לה שתי שערות הרי זה "חצי דבר" – ואין אני מצרף את שתי העדויות יחד, לומר שמדובר בקבוצת העדים עולה שיש לה שתי שערות והרי היא גדולה. שנינו בשבחה: גנב ומכר בשבת הרי זה חייב על המכירה בתשלומי ארבעה וחמישה. ושואלים: והתניא [והרי שנויה ברייתא] שבכיצא בזה פטור! אמר רמי בר חמא: כי תניא ההיא [כאשר שנויה אותה ברייתא] שפטור הריהי באומר לו הקונה לגנב: עקוץ [קטוף] לך תאינה מתאינתי ותאנים אלה יהיו כתשלום עבור החפץ הגנוב, ועל ידי כך תיקני [תקנה]

עיונים

הרי שאכלה במסכת בבא בתרא מבואר שהמחזיק בשדה ומשתמש בו ("אוכלר") במשך שלוש שנים – הרי זו חזקה, שיש לו ראייה לכאורה שהוא בעל השדה, וכל התובע ממנו ומערער על כך – הוא הצריך להביא ראיה. אבל כאשר אין חזקה – צריך המחזיק להוכיח את בעלותו. ונחלקו האם העדים המעידים על השימוש בשדה צריכים להעיד על כל שלוש השנים, או שאפשר לצרף עדויות שונות לצורך זה.

אחד אומר אחד בגבה – שסימן בגרות (באיש ובאשה) הוא מציאות שתי שערות במקום הערוה (יש סבורים – שתי שערות הנמצאות במקום אחד, ובענין זה ראה בראב"ד ועד). ובכאן בא עד אחד ומעיד שראה שעה אחת במקום אחד, ועד אחר מעיד על שעה אחת בלבד במקום אחר.

הני אמרי קטנה היא – כלומר, אף שיש כאן עדות שלימה (של שני עדים) מכל מקום אין הם מעידים על דבר שיש לו משמעות הלכתית לעצמו, שכל קבוצת עדים מעידה על שעה אחת, שהוא עצמו אינו סימן גדול כלל.

ובביאור ההבדל בין עדות זו (שהיא לדעת הכל "חצי דבר") ובין עדות החזקה שחכמים אומרים שהעדויות מצטרפות יש כמה שיטות. הרי"ף (בב"ב) מסביר כי אף שלענין חזקה עדות על שנה אחת היא בעצם "חצי דבר", מכל מקום יש לעדות זו משמעות הלכתית, שהרי אם יתברר שהמחזיק בשדה הוא גולן, יתחייב מכוח עדות זו לשלם את הפירות

שאכל במשך השנה, וכיון שיש משמעות וחוקף לעדות זו לעצמה – הרי היא בגדר "דבר" שלם (וכן דעת ר"ת בספר הישר, וכן כתב הרשב"א). ואילו בתוס' מעדיפים הסבר אחר. שבעדות זו על כל שנה הרי העדים מעידים על כל מה שאפשר להעיד לגבי אותה שנה (שהרי עדים המעידים על אכילת שלוש שנים, מעידים בעצם לגבי כל שנה ושנה). וכיון שאי אפשר להוסיף על עדות זו הרי היא נחשבת כדבר שלם. ובדרך אחרת קצת מפרש במלחמות ה' לרמב"ן, שערות זו על אכילת שנה יכולה להיחשב כדבר שלם, משום שהעדים מעידים שהמחזיק החזיק והשתמש בשדה זה כאדם המשתמש בשלו, ואם נצרף לכך עדויות שאר השנים – הרי זו חזקה. מה שאין כן העדים המעידים על שעה אחת מעידים שקטנה היא, ונמצא שיש כאן שתי עדויות שהיא קטנה, ואין מקום לצירופן.

עקוץ תאינה וכו' – יש מן הראשונים שדנו בדבר טיבה של הפעולה המשפטית הנעשית כאן. האם התאנים שבעל התאנה מרשה לגנב לקטוף הן עצמן עושות קנין חליפין עם הגניבה (והיא דעת ר"ת ועד, ראה בתוס'). או שהגניבה נמצאת ברשות הקונה, ועקיפת התאנים היתה כעין תנאי לגמר המכר (ראה בתורפ"י).

אורה ההלכה

הרי שאכלה שנה ראשונה וכו' העידו שנים שאכל שנה אחת, ושנים אחרים העידו על השנה השניה ושנים אחרים על השנה השלישית – הרי מצטרפות העדויות לעשות חזקה על השדה. כחכמים. (ראה רמב"ם ספר שופטים הלכות עדות פכ"א ה"ז. טור ה"מ לח).

אחד אומר אחד בגבה היה עד אחד מעיד על שעה אחת ועד שני על שעה אחרת – אין זו עדות לענין בגרות. (רמב"ם שם פ"ד ה"ז. שו"ע חו"מ ל, יג).

שנים אומרים אחד וכו' – אפילו היו שנים מעידים על שעה אחת במקום אחד ושנים אחרים על שעה אחת במקום שני – אין זו עדות, שהרי כל אחד מהם מעיד על חצי דבר. (רמב"ם שם. שו"ע שם).